

KERUEN

M.O. ÁÝEZOV
ATYNDAGY ÁDEBIET
JÁNE ÓNER
INSTITYTYNYŇ

HABARSHYSY

M.O. AUEZOV INSTITUTE
OF LITERATURE AND ART

HERALD

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ
И ИСКУССТВА ИМЕНИ
М.О.АУЭЗОВА

ВЕСТНИК

№3, 76-ТОМ

2022

ISSN 2078-8134

**М.О.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ
ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ**

КЕРУЕН

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

2005 жылы құрылған

**№3, 76-том
2022**

ISSN 2078-8134

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА
ИМ. М.О.АУЭЗОВА

КЕРУЕН

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

основан в 2005 году

№3, том 76
2022

ISSN 2078-8134

**M.O.AUEZOV INSTITUTE OF
LITERATURE AND ART**

KERUEN

SCIENTIFIC JOURNAL

founded in 2005

№3, 76 vol
2022

Ғылыми журнал

Ғылыми журнал 2005
жылдан бері шығады.

Құрылтайшысы және
баспагері:

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты

Редакция мен баспагер
мекен жайы:

Заңды мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Шевченко к-сі, 28,
050010,

Нақты мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Құрманғазы к-сі, 29,
2-қабат, 050010,

Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

Электрондық пошта:
keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Жылына 4 рет жарық көреді.

Журнал 2005 жылғы
24 наурызда Қазақстан
Республикасының Мәдениет,
ақпарат және спорт
министрлігі, Ақпарат және
мұрағат комитетінде тіркелген.
Тіркеу куәлігі: 2005 жылғы 24
наурыздағы №5844-Ж.

«КЕРУЕН»

№3, 76-том, 2022

Бас редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Ісләмжанұлы,
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА
корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институтының бас директоры
(Алматы, Қазақстан)

Бас редактордың орынбасарлары:

Ғылыми редактор:

ҚАЛИЕВА Альмира Қайыртайқызы, фило-
логия ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов
атындағы Әдебиет және өнер институты бас
директорының ғылым жөніндегі орынбасары
(Алматы, Қазақстан)

Жауапты редакторлар:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институты бас директорының
орынбасары (Алматы, Қазақстан)

САРСЕНБАЕВА Жансұлу Баденқызы,
магистр, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және
өнер институтының ғылыми қызметкері
(Алматы, Қазақстан)

Научный журнал

Журнал издается с 2005
года.

Учредитель и издатель:

Институт литературы и
искусства
им. М.О. Ауэзова.

Адрес редакции и издателя:

Юридический адрес:
Казахстан, г. Алматы, ул.
Шевченко 28, 050010,
Фактический адрес: Казахстан,
г. Алматы, ул. Курмангазы 29,
2 этаж. 050010,
Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.
Email: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Выходит 4 раза в год

**Журнал зарегистрирован
24 марта 2005 года в
Комитете информации
и архивов Министерства
культуры, информации и
спорта**

Республики Казахстан.

**Свидетельство о регистрации:
24 марта 2005 г. №5844-Ж.**

«КЕРУЕН»

№3, том 76, 2022

Главный редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович,
доктор филологических наук, член-корреспон-
дент НАН РК, генеральный директор Института
литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы,
Казахстан)

Заместители главного редактора:

Научный редактор:

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат
филологических наук, заместитель по науке
генерального директора Института литературы
и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Ответственный редакторы:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генераль-
ного директора Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

САРСЕНБАЕВА Жансулу Баденовна, магистр,
научный сотрудник Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Scientific journal

The journal has been
published
since 2005

Constitutor and publisher:

M.O. Auezov Institute of
Literature and Art

**Address of the editorial and
publishing office:**

28, Shevchenko str., Almaty,
050010, Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 272-74-11,

+7 (727) 300-32-45.

E-mail: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Published 4 times a year

**The journal was registered
on March 24, 2005 in the
Committee of Information and
Archives of the Ministry of
Culture, Information and Sports
of the Republic of Kazakhstan.
Registration certificate: March
24, 2005 No. 5844-Zh.**

«KERUEN»

№3, 76 vol, 2022

Editor-in-Chief:

MATYZHANOV Kenzhekhan Islamzhanovich,
Doctor of Philology, Corresponding Member of
the National Academy of Sciences of the Republic
of Kazakhstan, Director General of the Institute of
Literature and Art named after MO Auezov (Almaty,
Kazakhstan)

Deputy Editors-in-Chiefs:

Scientific editor:

KALIEVA Almira Kairtayevna, Candidate of
Philological Sciences, Deputy Director General for
Science of the M.O. Auezov Institute of Literature and
Art (Almaty, Kazakhstan)

Responsible Editors:

SULTAN Yertay, PhD, Deputy Director General
of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art
(Almaty, Kazakhstan)

SARSEN BAYEVA Zhansulu Badenovna, Master's
degree, researcher at the M.O. Auezov Institute of
Literature and Art (Almaty, Kazakhstan).

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:

БАС РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Исламжанұлы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СҰЛТАН Ермай, PhD, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ахмет Байұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ филология факультетінің деканы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серік Нығметоллаұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМІРБОЛАТ Алуа Берікбайқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НҰРҒАЛИ Қадша Рүстембековна, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің орыс филологиясы кафедрасы меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гүлжахан Жұмабердіқызы, филология ғылымдарының докторы, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

ҚАЛИЕВА Алмира Қайыртайқызы, филология ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының ғылым жөніндегі орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

ҚЫДЫР Тәрілі Еділбайұы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШӘРІПОВА Диляра Сафарғалиқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Ақлима Қайырденқызы, өнертану кандидаты, доцент, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

ҚАЗТУҒАНОВА Айнұр Жасанбергенқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТҰРМАҒАМБЕТОВА Бақыт, өнертану кандидаты, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің доценті (Атырау, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖҮНДІБАЕВА Арай Қананияқызы, PhD, қауымдастырылған профессор, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық Білім Академиясының Қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Қазақстан тарихы зертханасының меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гульназ Рахымқызы, PhD, қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының оқытушысы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:
БАГНО Всеволод Евгеньевич, филология ғылымдарының докторы, профессор, Ресей Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі (Санкт-Петербург, Ресей)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДІРБАЙ Гүлнар Турабекқызы, тарих ғылымдарының докторы, Колумбия университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

СНАМОРРО Antonio Chicharro, ғылым докторы, философия және қолжазба факультетінің профессоры (Гранада, Испания) Н = 2

КРАСОВСКАЯ Аксиния, филология ғылымдарының докторы, профессор, Бухарест Университеті (Бухарест, Румыния) Н = 1

НИКОЛАС Мари, филология ғылымдарының докторы, профессор, Лихай Университеті (Пенсильвания, АҚШ) Н = 1

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)
Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханович, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, советник Президента Республики Казахстан (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, главный научный сотрудник Института языкознания имени Ахмета Байтурсынова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омурбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК, декан филологического факультета КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серик Ныгметоллаевич, доктор филологических наук, профессор кафедры казахской литературы Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМИРБОЛАТ Алуа Берикбаевна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой казахской литературы и теории литературы КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НУРГАЛИ Кадиша Рустембековна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой русской филологии Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гульжанхан Жумабердыевна, доктор филологических наук, доцент, главный научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат филологических наук, заместитель по науке генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

КЫДЫР Торали Едилбай, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШАРИПОВА Дилра Сафаргалиевна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Акlima Каурденовна, кандидат искусствоведения, доцент Казахской национальной консерватории имени Курмангазы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

КАЗТУГАНОВА Айнур Жасанбергеневна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТУРМАГАМБЕТОВА Бахыт Жолдыбаевна, кандидат искусствоведения, музыковед, доцент кафедры музыки и искусства Атырау Университет им. Х.Досмухамедова (Атырау, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖУНДИБАЕВА Арай Канатиевна, PhD, ассоциированный профессор, заведующий лабораторией казахского языка, казахской литературы, истории Казахстана Национальной академии образования имени И. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гульназ Рахимовна, PhD, преподаватель кафедры казахской литературы и теории литературы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

БАГНО Всеволод Евгеньевич, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук (Санкт-Петербург, Россия)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДИРБАЙ Гульнар Турабековна, доктор исторических наук, профессор Колумбийского университета (Нью-Йорк, США)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

SHAMORRO Antonio Chicharro, доктор наук, профессор Гранадского университета, заведующий факультета философии и рукописи (Гранада, Испания) N = 2

КРАСОВСКАЯ Аксинья, доктор филологических наук, профессор, Бухарестский университет (Бухарест, Румыния) N = 1

НИКОЛАС Мари, доктор филологических наук, профессор, Университет Лихай (Пенсильвания, США) N = 1

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF:

MATYZZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General director of the M.O.Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SULTAN Yertay, Ph.D., Vice-general director of M.O.Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanovich, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, President's advisor of the Republic of Kazakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

BAZARBAYEVA Zeynep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Chief Researcher of the Akhmet Baitursynov Institute of Linguistics (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ZHOLDASBEKOVA Bayan Omirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Dean of the Philological Faculty of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

NEGIMOV Serik Nygmetollayevich, Doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature of L.Gumilev Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=searchauthorlookup>

TEMIRBOLAT Alua Berikbayevna, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Kazakh Literature and Literary Theory of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

NURGALI Kadisha Rustembekovna, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Russian Philology L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ORDA Gulzhakhan Zhumaberdievna, Doctor of Philology, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

KALIYEVA Almira Kairtayevna, Candidate of Philological Sciences, Deputy Director General for Science of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ANANYEVA Svetlana Viktorovna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the M.O.Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=searchauthorlookup>

KYDYR Torali Edilbay, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

SHARIPOVA Dilyara Safargaliyeva, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher at the M. O. Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

OMAROVA Aklima Kairdenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Kurmangazy Kazakh National Conservatory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

KAZTUGANOVA Ainur Zhasanbergenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher of the M. O. Auezov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

TURMAGAMBETOVA Bakhyt Zholdybayevna, Candidate of Art History, Senior lecturer at the Department of Music and Art of H.Dosmukhamedov Atyrau University (Atyrau, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ZHUNDIBAYEVA Arai Kanapiyevna, PhD, Associate Professor, Head of the Laboratory of the Kazakh language, Kazakh Literature, History of Kazakhstan of the I. Altynsarin National Academy of Education (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

DAUTOVA Gulnaz Rakhimovna, PhD, Lecturer, Department of Kazakh Literature and Literary Theory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL:

BAGNO Vsevolod, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences (Saint Petersburg, Russia)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

KENDIRBAY Gulnar Turabekovna, Doctor of Historical Sciences, Professor of Columbia University (New York, USA)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

CHAMORRO Antonio Chicharro, Doctor of Sciences, Professor of Granada University, Head of the Faculty of Philosophy and Manuscript (Granada, Spain)
H = 2

KRASOVSKAYA Aksinia, Doctor of Philology, Professor, Bucharest University (Bucharest, Romania)
H = 1

NIKOLAS Mary, Doctor of Philology, Professor, Lehigh University (Pennsylvania, USA)
H = 1

МАЗМҰНЫ

Бас редактордың алғы сөзі.....14

Әдебиеттану

<i>Даутұлы Т., Матыжанов К.С.</i> Жаңылтпаштардың құрылымындағы ұйқастың рөлі.....	17
<i>Мәдібаева Қ.Қ.</i> Ахмет Байтұрсынұлының әдебиеттану терминдерін қалыптау ұстанымы.....	26
<i>Кажытай Б.К., Оразбек М.С.</i> Оксюморон – поэтикалық категория.....	37
<i>Әуесбаева П.Т.</i> Ауызша әңгімелердің тақырыптық-идеялық және поэтикалық сипаты.....	48
<i>Нұрдәулетова Б.И., Нұржан А.С.</i> Жерлеу орындарындағы суреттердің сакралды семантикасы (Маңғыстау аймағы мысалында).....	61
<i>Бейсенұлы Ж., Шаймерденова Қ.Қ., Мамаева Г.Б.</i> Мағжан мен Чолпан шығармашылығындағы ортақ сарындар.....	77
<i>Тұяқбаев Ғ.Ә., Тайман С.Т., Уразова А.К.</i> Мұстафа Шоқайдың эпистолярлық мұрасы.....	91
<i>Джумағалиева У.З., Демченко Л.Н., Ананьева С.В.</i> В. Михайловтың «Аспан мен жер арасындағы бір өзі...» роман-эссесі рецептивтік эстетика мән-мәтінінде.....	101
<i>Жанбершиева Ұ.Н., Оралова Г.С.</i> Сыр бойында туған аңыздардың ұлттық сананы жаңғыртудағы маңызы.....	111
<i>Ислямбекова А.К., Оздемир Н.</i> Балалар ойындарының тұлғалық даму үдерісіндегі әсері және ерекшеліктері.....	120
<i>Аубакирова Қ.Қ., Камешева Г.А., Мустафаева А.А.</i> Мәмлүктер кезіндегі әдеби ескерткіштер және «Иршәдул-мулук уәс-салатин» ескерткіші (XIII-XV ғ.).....	128
<i>Хуатбекұлы Е.</i> Балаларға арналған шығармаларда шындықты бейнелеу (Б. Әділ шығармаларының негізінде).....	137
<i>Худайбергенов Н.Д.</i> Ескен Елубаев поэзиясындағы ұлттық құндылықтар жүйесінің көркемдік ерекшеліктері.....	149
<i>Баязитов Б.Б.</i> Қазіргі қазақ поэзиясындағы психологизм.....	161
<i>Набиолла Н.</i> Таласбек Әсемқұловтың «Талтүс» романындағы фольклоризм.....	173
<i>Калижарова Ж.Т.</i> Қазақ әдебиетіндегі эпистолярлық жанрдың тарихы.....	183
<i>Сағатова Ш.Б., Юнисов Е.А.</i> Қазақ мақал-мәтелдеріндегі «ар – ұждан» концептісі.....	194
<i>Сұлтанғалиева Р.Б., Харисова Ж.Ж.</i> Әдеби шығармадағы кездейсоқ оқиғалар әлеміндегі кейіпкерлердің алеаторика мен хэппенинг ерекшеліктеріне сай бейнеленуі.....	205
<i>Карбозов Е.К., Шегебаев А.М., Қыргызбаева А.Д.</i> Қазіргі қазақ әңгімелеріндегі сакральдылық ұғым-түсініктердің көркемдік қызметі.....	216

Мәдениеттану

<i>Жұмаш А.Ы., Әбенова Ә.Е., Күлетова Ұ.А.</i> Сахна тілін оқыту әдістерінің ерекшеліктері.....	232
<i>Шарипова Д.С., Ақсақалова Ж.А.</i> Заманауи Қазақстан кескіндемесіндегі тарихи тақырыптың жаңғыруы.....	241
<i>Исламбаева З.У., Ташимова М.М.</i> Заманауи қазақ театр өнеріндегі рухани жаңғырудың көрінісі.....	249
<i>Еркебай А.С.</i> ХХІ ғасырдағы классикалық қойылымдардың сахна тіліндегі жаңашылдығы.....	262
<i>Алимкулова Ж.К., Кубеков Т.Н.</i> «Құлагер» қойылымындағы актерлердің шеберлік тәсілі және кейіпкер сомдаудың стилі.....	272
<i>Кенджақұлова А. Б., Әлжанов Ғ.М.</i> Қазіргі қазақ станокты графикасындағы фольклорлық мотивтер.....	285
<i>Әден Ж.Ш., Сансызбаева С.К.</i> Билингвизм трансмәдени коммуникация құбылысы ретінде.....	304

СОДЕРЖАНИЕ

Обращение главного редактора.....15

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Даутулы Т., Матыжанов К.С.</i> Роль рифм в структуре скороговорок.....	17
<i>Мадибаета К.К.</i> Принцип Ахмета Байтурсынова образования литературных терминов.....	26
<i>Кажытай Б.К., Оразбек М.С.</i> Оксюморон – поэтическая категория.....	37
<i>Ауесбаева П.Т.</i> Идеино-тематический и поэтический характер устных рассказов.....	48
<i>Нурдаулетова Б.И., Нуржан А.С.</i> Сакральная семантика изображений в захоронениях (на примере Мангистауской области).....	61
<i>Бейсенулы Ж., Шаймерденова К.К., Мамаева Г.Б.</i> Общие направления в творчестве Магжана и Чолпана.....	77
<i>Тыякбаев Г.А., Тайман С.Т., Уразова А.К.</i> Эпистолярное наследие Мустафы Шокая.....	91
<i>Джумагалиева У.З., Демченко Л.Н., Ананьева С.В.</i> Роман-эссе В. Михайлова «Один меж небом и землей...» в контексте рецептивной эстетики.....	101
<i>Жанбердиева У.Н., Оралова Г.С.</i> Роль мифов рожденных на берегу Сыра в возрождении национального сознания.....	111
<i>Ислямбекова А.К., Оздемир Н.</i> Влияние и особенности детских игр в процессе личностного развития детей.....	120
<i>Аубакирова К.К., Камишева Г.А., Мустафаева А.А.</i> Литературные памятники мамлюкского периода и письменный памятник «Иршадудль-мулук уас-салатин» (XIII-XV вв.).....	128
<i>Хуатбекұлы Е.</i> Изображение действительности в произведениях для детей (По произведениям Б. Адила).....	137
<i>Худайбергенов Н.Д.</i> Художественные особенности системы национальных ценностей в поэзии Ескена Елубаева.....	149
<i>Баязитов Б.Б.</i> Психологизм в современной казахской поэзии.....	161
<i>Набиолла Н.</i> Фольклоризм в романе Таласбека Асемкулова «Талтус».....	173
<i>Калижарова Ж.Т.</i> История эпистолярного жанра в казахской литературе.....	183
<i>Сагатов Ш.Б., Юнисов Е.А.</i> Концепт «совесть» в казахских пословицах.....	194
<i>Султангалиева Р.Б., Харисова Ж.Ж.</i> Отражение персонажей в мире случайных событий в литературном произведении в соответствии с особенностями алеаторики и хэппенинг.....	205
<i>Карбозов Е.К., Шегебаев А.М., Киргизбаева А.Д.</i> Художественная функция концептов сакральности в современных казахских рассказах.....	216

КУЛЬТУРОЛОГИЯ

<i>Жумаши А.Ы., Абеннова А.Е., Кулетова У.А.</i> Особенности методики обучения сценической речи.....	232
<i>Шаринова Д.С., Аксакалова Ж.А.</i> Модернизация исторической темы в живописи современного Казахстана.....	241
<i>Исламбаева З.У., Ташимова М.М.</i> Отражение духовной модернизации современного казахского театрального искусства.....	249
<i>Еркебай А.С.</i> Новизна сценической речи в классических постановках XXI века.....	262
<i>Алимкулова Ж.К., Кубеков Т.Н.</i> Способ работы актеров в постановке «Кулагер» и стиль исполнения персонажа.....	272
<i>Кенжакулова А.Б., Альжанов Г.М.</i> Фольклорные мотивы в современной казахской станковой графике.....	285
<i>Әден Ж.Ш., Сансызбаева С.К.</i> Двужызычие как феномен транскультурной коммуникации.....	304

CONTENT

Editor-in-chief's address.....16

LITERARY STUDIES

<i>Dautuly T., Matyzhanov K.S.</i> Phe role of rhymes in the structure of tongue twisters.....	17
<i>Madibayeva K.K.</i> Akhmet Baitursynov's principle of formation of literary terms.....	26
<i>Kazhytay B.K., Orazbek M.S.</i> Oxymoron – poetic category.....	37
<i>Auyesbayeva P.T.</i> Thematic-ideological and poetic character of oral narratives.....	48
<i>Nurdauletova B.I., Nurzhan A.S.</i> Sacred semantics of images in burial places (on the example of Mangystau region).....	61
<i>Beisenuly Zh., Shaimerdenova K.K., Mamayeva G.B.</i> Common trends in creative activities of Magzhana and Cholpon.....	77
<i>Tuyakbayev G.A., Taiman S.T., Urazova A.K.</i> Epistolary legacy of Mustafa Shokay.....	91
<i>Dzhumagalieva U.S., Demchenko L.N., Ananyeva S.V.</i> Roman-essay by V. Mikhailov «One between heaven and earth ...» in the context of receptive aesthetics.....	101
<i>Zhanbershiyeva U.N., Oralova G.S.</i> The significance of the Syr land legends in modernizing the national consciousness.....	111
<i>Islyambekova A.K., Ozdemir N.</i> Influence and features of children`s games in the process of personal development of children.....	120
<i>Aubakirova K.K., Kamisheva G.A., Mustafayeva A.A.</i> Literary monuments in the Mamluk period and the manuscript "Irshadul-muluk uas-salatin" (13-15th centuries).....	128
<i>Khuatbekuly Y.</i> Representation of reality in works for children (Based on the works of B. Adil).....	137
<i>Khudaibergenov N.D.</i> Artistic features of the system of national values in the poetry of Yesken Yelubaev.....	149
<i>Bayazitov B.B.</i> Psychologism in modern kazakh poetry.....	161
<i>Nabiolla N.</i> Folklorism in Talasbek Asemkulov's novel «Taltus».....	173
<i>Kalizharova Zh.T.</i> The history of the epistolary genre in Kazakh literature.....	183
<i>Sagatova Sh.B., Yunissov Y.A.</i> The meaning of the «conscience» concept in Kazakh proverbs.....	194
<i>Sultangaliyeva R.B., Kharisova Zh.Zh.</i> Reflection of characters in the world of random events in a literary work according to the features of aleatorics and happening.....	205
<i>Karbozov Y.K., Shegebayev A.M., Kyrgyzbayeva A.D.</i> The artistic function of the concepts of sacredness in modern Kazakh stories.....	216

CULTURAL STUDIES

<i>Zhumash A.I., Abenova A.E., Kuletova U.A.</i> Features of the medical science of scenic speech training.....	232
<i>Sharipova D.S., Axakalova Zh.A.</i> Modernization of the historical theme in the painting of modern Kazakhstan.....	241
<i>Islambayeva Z.U., Tauumova M.M.</i> A reflection of the spiritual modernization of the modern Kazakh theatrical art.....	249
<i>Yerkebay A.</i> Novelty of stage language in classical plays of XXI century.....	262
<i>Alimkulova Zh.K., Kubekov T.N.</i> The way the actors work in the production of "Kulager" and the style of performance of the character.....	272
<i>Kenjakulova A.B., Alzhanov G.M.</i> Folklore motifs in modern Kazakh easel graphics.....	285
<i>Aden Zh.Sh., Sansyzybayeva S.K.</i> Bilingualism as a phenomenon of transcultural communication.....	304

Құрметті оқырмандар, әріптестер, достар!

Сіз «Керуен» ғылыми журналының кезекті санын ашып отырсыз.

Журнал мақалалары CrossRef дерекқорында тіркеледі және әр автордың мақаласына DOI - электронды құжаттарға сілтеме жасау үшін пайдаланылатын цифрлық объект идентификаторы беріледі. Журнал «Ұлттық ғылыми-техникалық сараптама орталығы» акционерлік қоғамның (NCSTE) Қазақстандық дәйексөздер базасында (KazBC) индекстеледі. Алдағы уақыттарда авторларды Web of Science және Scopus халықаралық дәйексөздер базасына енгізілген басылымдарда қабылданған стандарттарға сәйкес жарияланымдар дайындауға бағдарлай бастаймыз. Бұған дейін аннотация мен кілт сөздердің көлеміне қойылатын талаптар реттелген.

Журналдың редакциялық алқасына қазақстандық және шетелдік жетекші ғалымдар кіреді. Журнал авторлардың жарияланымдарының ақпараттық ашықтығы мен қолжетімділігі саясатын ұстанады; мақалалар журналдың веб-сайтында үш тілде толық мәтінді қол жетімділікпен орналастырылған.

Журналдың мақсаты- гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа жетістіктердің нәтижесі бойынша ақпарат беру.

Журналдың міндеттері:

Бұрын жарияланбаған және басқа журналда жариялау үшін ұсынылмаған түпнұсқа жоғары сапалы ғылыми мақалаларды қабылдау.

Авторлық құқыққа қатысты Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына және жариялау этикасы бойынша әлемдік тәжірибеде жалпы қабылданған ережелерге сүйену.

Келесі гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа зерттеулерді қамту:

1. Әдебиеттану
2. Мәдениеттану

Құрметпен, «Керуен» журналының бас редакторы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан) МАТЫДЖАНОВ Кенжесхан Ісләмжанұлы

Уважаемые читатели, коллеги, единомышленники, друзья!

Перед вами очередной номер научного журнала «**Керуен**».

Статьи журнала регистрируются в БД CrossRef и к каждой авторской статье обязательно присваивается DOI – цифровой идентификатор объекта, который используется для обеспечения цитирования, ссылки и выхода на электронные документы. Журнал индексируется Казахстанской базой цитирования (КазБЦ) АО «Национальный центр государственной научно-технической экспертизы» (НЦГНТЭ). Постепенно мы начинаем ориентировать авторов на подготовку публикаций по стандартам, принятым в изданиях, входящих в международные базы цитирований Web of Science и Scopus. Ранее уже были скорректированы требования к объему аннотации и ключевым словам.

В составе редакционной коллегии журнала представлены ведущие казахстанские и зарубежные ученые. Журнал следует политике информационной открытости и доступности публикаций авторов, статьи размещаются на сайте журнала на трех языках в полнотекстовом доступе.

Целью журнала является распространение научной информации и привлечение новых авторов. Журнал инициирует дискуссии по результатам новых достижений в области гуманитарных наук.

Задачи журнала:

Принимать оригинальные высококачественные научные статьи, ранее не опубликованные и не представленные для публикации в другом журнале.

Опирается на требования законодательства Республики Казахстан в отношении авторского права и общепринятые в мировой практике положения по публикационной этике.

Ориентироваться на охват публикаций по следующим специальностям в области гуманитарных наук.

1. Литературоведение
2. Культурология

С уважением и надеждой на сотрудничество, главный редактор «Керуен», доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович.

Dear readers, colleagues, associates, friends!

Here is the next issue of the scientific journal "Keruen".

Journal articles are registered in the CrossRef database and a DOI is necessarily assigned to each author's article - a digital object identifier that is used to provide citation, reference and output to electronic documents. The journal is indexed by the Kazakhstan Citation Database (KazCD) of the National Center for State Scientific and Technical Expertise JSC (NCSTE). Gradually, we begin to orient the authors to the preparation of publications according to the standards adopted in the editions included in the international citation databases Web of Science and Scopus. Previously, the requirements for the volume of the annotation and keywords have already been adjusted.

The editorial board of the journal includes leading Kazakhstani and foreign scientists. The journal follows the policy of information openness and accessibility of authors' publications; articles are posted on the journal's website in three languages in full-text access.

The purpose of the journal is to disseminate scientific information and attract new authors. The journal initiates discussions on the outcome of new advances in the humanities.

The tasks of the journal:

Accept original high quality scientific articles that have not been previously published or submitted for publication in another journal.

Rely on the requirements of the legislation of the Republic of Kazakhstan in relation to copyright and generally accepted in world practice provisions on publication ethics.

Focus on the coverage of publications in the following specialties: humanitarian sciences

1. Literary studies
2. Cultural studies

With respect and hope for cooperation, Editor-in-chief of "Keruen", Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General Director of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art MATYZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich.

Калижарова Ж.Т.

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты,

Алматы, Қазақстан, тел.: 87760559492

E-mail: kalizharovazhadyra@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0571-083X

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ЭПИСТОЛЯРЛЫҚ ЖАНРДЫҢ ТАРИХЫ

Аңдатпа. Мақалада қазақ әдебиетіне баса назар аудара отырып, көркем әдебиеттегі эпистолярлық жанрдың генезисі, қалыптасуы мен дамуы қарастырылады. Әлемдік әдебиеттану мен қазақ әдебиеттану ғылымындағы эпистолярлық жанр және оның көркем шығармаларда қолданылу мәселелері қарастырылған зерттеу еңбектеріне шолу жасалады. Әдебиеттану ғылымында аз зерттелген тақырып ретінде эпистолярлық әдебиеттің генезисі мен даму үдерісі жан-жақты талданады. Әртүрлі тарихи дәуірлердегі хаттардың өзіндік ерекшеліктері бақыланады. Эпистолярлық жанрдың көркем мәтін аясындағы қолданылу ерекшеліктері мен қызметтерін талдау арқылы олардың қызметтік қырлары анықталады.

Эпистолярлық жанр – әдеби шығарма жанрларының бірі. Шын мәнінде бұл адресатқа белгілі бір ақпарат туралы хабарлайтын хат түрінде орындалатын мәтін. Бұл жанр адресатқа бағытталған өте ерекше сөйлеу мәнерімен дараланады. Көркем әдебиетте бұл жанрды қолдану авторға кейіпкерлердің ең эмоционалды және қызықты бастан кешкендерін жеткізуге, кейіпкерлерін шынайы ашуға және оқырманмен сенімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді.

Ұсынылып отырған зерттеуде эпистолярлық жанрдың қазақ әдебиетінде көрініс табуы мен қолданылу ерекшеліктері, даму эволюциясы кезең-кезеңмен сараланады. Қазақ әдебиеттану ғылымындағы зерттелу деңгейі қарастырылады.

Кілт сөздер: хат, эпистолярлық жанр, эпистолярлық стиль, эпистолярлық роман, хат өлеңдер, жазба айтыс.

Кіріспе. Эпистолярлық әдебиет – «хат» немесе «хабарлама» формасын қолданатын әдеби жанр. Хат тікелей байланыссыз қалған коммуниканттар арасында хабарлама алмасудың ежелгі түріне жатады. Қаншама ғасырлар бойы хат алмасу алыс қашықтықтан сөйлесудің жалғыз жолы болды.

Эпистолярлық стиль – белгілі жазу жанрларына тән көркем сөйлеу өнерінің тарихи қалыптасқан түрі. Ол жеке және қоғамдық хат алмасудың әртүрлі түрлерінде және уақыт өте келе әдеби баяндаудың бір түріне айналды.

Эпистолярлық жанрдың күнделікті хат жазу жанрынан бастау алғандығы барлығына белгілі. Ғалым И.Е. Гельб хатты «взаимной коммуникации людей при помощи условно применяемых зримых знаков» (Гельб, 1982: 24), – деп бір жүйе ретінде қарастырады. Хаттардың өзі іскерлік және жеке болуы мүмкін. Бірақ олардың барлығы өте қатаң болмаса да, жақсы анықталған құрылымға ие. Жеке хаттарда достық әзіл-қалжың, ойнақы парафраза, реніш пен тұспал сияқты элементтер кездеседі. Адресатқа жүгіну формасына ерекше назар аударылады: көбінесе бұл ерекше сыпайы түрде. Бұл ерекшелік іскерлік хаттарға да, жеке хаттарға да тән.

Эпистолярлық әдебиетке көркем әдебиет немесе пулицистикалық әдебиетте жеке хат формасын пайдаланатын шығармалар жатады. Аталған тақырыпта көптеген

зерттеулерді қарастыра келе зерттеуші Н.В. Логунова эпистолярлық әдебиетке және оның ең маңызды құрамдас бөлігі саналатын эпистолярлық прозаға нақтырақ анықтама береді: «особая группа произведений художественной литературы», текст которых «строится по законам прозаической речи и оформлен как одно или несколько писем персонажа (-ей)» (Логунова, 2011:10).

Әлем әдебиеттануы мен қазақ әдебиеттануындағы эпистолярлық әдебиеттің генезисі мен өсу үдерісі, жанрдың поэтикасы мен теориялық мәселелері толыққанды зерттелмеген тақырыптар қатарында. Бұл тақырыптарда жазылған бірнеше зерттеу еңбектері, мақалалар, диссертациялар болғанымен, жүйелі түрде бірізділікке қойылмаған. Әлемдік әдебиеттануда, соның ішінде Еуропа зерттеушілері Д.Ж. Альтман, В. Милн, Ж. Руссе, Б. Ромберг, М.С. Грасси, Л. Версини, т.б. зерттеулерінде аталған жанрды түрлі аспектідегі мәселелер төңірегінде қарастырған. Сонымен қатар, орыс әдебиеттануында да бұл жанрдың зерттелу деңгейі жоғары емес. «Актуальность исследования определяется, во-первых, отсутствием в отечественной науке специальных работ посвященных эпистолярному роману как жанру...» (Рогинская, 2002: 7), – деген ғалым О.О. Рогинскаяның «Эпистолярный роман: поэтика жанра и его трансформация в русской литературе» атты кандидаттық диссертациясындағы пікірі жоғарыда айтылған тұжырымымызға дәлел бола алады. Қазіргі ғылымда эпистолярлық жанрдың теориясы туралы терең зерттеу еңбектерінің болмауы, біріншіден, хаттардың эпистолярлық формалардың бірі ретінде нақты және толық анықтамасы берілмегендігі. Екіншіден, хаттардың, жазбалардың, күнделіктердің жанрлық мәнін анықтау мәселесі де өте қиынға соғады. Кей ғалымдар (А.Г. Тартаковский, Н.Л. Лейдерман, А.Я. Гуревич, Л.Д. Люблинская, Т.А. Марахова) бұл әдеби шығармаларды мемуарлық әдебиеттің түріне жатқызса, М.П. Алексеев, Ю.И. Айхенвальд, А.М. Малахова, Б.Л. Модзалевский және т.б. жазушылардың эпистолярлық мұрасы оның көркем шығармашылығының өзіндік бір жанры деген пікірді ұстанады.

Материалдар мен әдістері. Мақаланың тақырыбын ашу мақсатында отандық және шетел ғалымдарының ғылыми-теориялық еңбектеріне сүйене отырып сараптама жасалды. Гельб И.Е. «Опыт изучения Письма (Основы граммологии)» (1982), Логунова Н.В. «Русская эпистолярная проза XX – начала XXI веков: эволюция жанра и художественного дискурса» (2011), О.О. Рогинскаяның «Эпистолярный роман: поэтика жанра и его трансформация в русской литературе» (2002), Миллер Т.А. «Античные теории эпистолярного стиля» (1967), Фалина В.А. «Фразеология эпистолярного жанра: на материале частной переписки купеческого сословия Владимирской губернии середины XIX – начала XX века» (2000) Муравьев В.С. «Эпистолярная литература» (2003) еңбектері мен отандық әдебиеттану ғылымында осы мәселені қарастырған Елеукунов Ш. «Абайдың эпистолярлық романы» (2007), Г. Пірәлі «М.О. Әуезовтың эпистолярлық мұралары» (2017), т.б. Әдебиеттану терминдер сөздігі (1998), Қ. Ергөбек «Баянсөз» (2019), М.О. Әуезов «Қазақ әдебиетінің қазіргі дәуірі (тарихи-әдеби сын)» (1998) еңбектері пайдаланылды.

Көркем әдебиеттегі эпистолярлық жанрдың даму эволюциясын толықтай қарастыру барысында салыстырмалы, салыстырмалы-тарихи, типологиялық зерттеу әдістері негізге алынды.

Зерттеу нәтижесі. Зерттеу нәтижесінде эпистолярлық әдебиеттің көркем эволюциясына талдау жасай отырып қазақ әдебиетінде эпистолярлық жанрда жазылған А. Құнанбайұлының «Татьянаның Онегинге жазған хаты», «Онегиннің Татьянаға жауабы», «Онегин сөзі», «Онегиннің Татьянаға жазған хаты» аудармасы мен қазақ әдебиетінде эпистолярлық форманы қолданған бірнеше шығармалар негізге алынды.

Зерттеу жұмысының нәтижесін әдебиеттанушылар, магистранттар мен докторанттар, әдебиеттану мәселелерін қарастыратын жоғары оқу орны студенттері эпистолярлық жанрға қатысты зерттеулерінде пайдалана алады.

Талқылануы. Ежелгі дәуірлерден бері адамдар арасындағы ақпарат алмасу мен тілдесу мақсатын өтеген хат жазу дәстүрі кейіннен эпистолярлық әдебиетті қалыптастырды. «The letter as a means to facilitate epistolary intent has its origins and purpose in situations of absence, where people who are separated want to communicate with each other, with separation in time/space and absence perceived as definitional to the genre», – яғни, тарихи тұрғыдан алып қарағанда, хат жазу мәдениеті алдымен жеке, кейінірек мемлекеттік хат-хабарларда пайда болды, уақыт өте келе ол қаламгерлер шығармашылығында қолданылып, әдеби айналымға енді (Stanley, 2015: 247).

Эпистолярлық жанр алғашында әдебиетте документальды-автобиографиялық сипатта дами отырып, XVIII-XX ғасырларда көркем проза үлгісіндегі шығармаларда қолданылып, дербес жанр ретінде теориялық ұстанымы, көркемдік структурасы, стильдік ерекшеліктері қалыптаса отыра, оларға деген жауапкершілік күшейіп, хат мәтіндерінде адам психологиясы, жалпы адамзаттық мәселелер қозғала бастайды. Осы кезеңнен бастап хаттың әдебиетке әсер етуі байқалады.

Ұлттық әдебиетімізде хат жанрының көнеден келе жатқандығын тарих беттерінен аңғаруға болады. Аталмыш жанрдың қалыптасу тарихы мен теориялық мәселелері жан-жақты жүйелі зерттеуді талап етеді. «Ежелгі дәуір әдебиетін зерттеуші ғалымдар (Н. Келімбетов, А. Қыраубаева, Құрышжанов, М. Жолдасбеков, т.б.) қазақ әдебиетінің түп тамыры болып табылатын VIII ғасырдағы Түрік қағанаты тұсындағы «Күлтегін», «Тоныккөк» жырларына сақтар мен ғұндар дәуіріндегі дастандарда, оның кейбірінің жекелеген фрагменттерінде, үзінділерінде, сюжеттік оқиғаларында эпистолярлық жанрдың элементтері кездесетінін зерттеп, ғылыми айналымға ендірді», – деп әдебиеттанушы ғалым Г. Пірәлі «М.О. Әуезовтың эпистолярлық мұралары» атты монографиясында аталған жанрдың тарихы жайлы сөз қозғағанда хаттың қазақ әдебиетінде қолданылуы көнеден келе жатқан дәстүр екендігін тілге тиек етеді (Пірәлі, 2017: 11).

Эпистолярлық прозаның шығу тегін зерттегенде екі түрлі көзқарасқа сүйене отырып саралауға болады. *Бірінші көзқарас* – эпистолярлық прозаның шығу тегі тұрмыстық хаттар және көркем әдебиет ерекшеліктерін қолдану арқылы хат алмасу. Ал, *екінші көзқарас* – М.М. Бахтингте тиесілі көзқарас; яғни, эпистолярлық проза барокко романдарының алғашқы хаттарында көрініс тапқан, сонымен қатар, хат барокко романдарының белгісіз бір бөлігі бола тұра, тұтас сентименталды эпистолярлық романдарға айналды.

«Хат жанрының алғашқы үлгілері Антикалық дәуірдегі Эпикур, Цицерон, Сенека т.б. хаттарынан бастау алса, Шығыс әлеміндегі ең көне хаттарға Үнді патшасы

Стратобаттың Серамидаға жіберген хаттарын жатқызамыз», – деген көзқарастарға сүйенсек, эпистолярлық әдебиеттің бастауы антикалық дәуірде өрістеген дидактикалық әдебиет негізінде туындаған (Жақсылықбаева, 2019: 20). Антикалық дәуірден сақталған эпистолярлық әдебиет әр замандағы, әр түрлі авторлар мен әр түрлі мазмұндағы жеке адамдардың шынайы хаттарынан бастап, қалың оқырманға жолданған хабарларға дейін көптеген ескерткіштерді қамтиды. «Писание писем подчинялось четким стилистическим нормам, разработанным риторикой, и принадлежало таким образом области словесного искусства. Первоначальной сферой, в которой письмо из обиходной переписки превращалось в произведение художественной прозы, были публицистика и дидактика», (Миллер, 1967: 5) – деген ойға сүйенсек, антикалық дәуірдегі эпистолярлық әдебиеттің ерекшеліктерін аңғаруға болады. Антикалық кезеңде эпистолярлық шығармалар арнайы тәртіпке сүйене отырып жазылған, сонымен бірге, автор хаттарды жалғыз адресатқа бағыттамаған, хат ашық түрде көпшілік қауымға арналған, адамгершілікті насихаттайтын дидактикалық бағытты ұстанған. Ерте антикалық кезеңде хат жазу формасы адамның ішкі жан дүниесін танытуға ыңғайлы болғандықтан, өмірбаяндық деректі еңбектерде, этикалық еңбектерде көбірек қолданылса, кейінгі антикалық кезеңде «кіші формалар» әдебиетте ерекше танымал болған уақытта антикалық роман жанрына ұқсас беллетристика жанры, жалған хаттар сияқты еңбектер туындады. Бір қызығы, бұл кездегі эпистолярлық теорияларда хатты «жарты диалог» деп қабылдаған, яғни хат алмасатын серігі жоқ. Бірақ «письмо нуждается в более тщательной обработке, чем диалог: ведь диалог подражает речи, сказанной без подготовки, экспромтом, письмо же пишется и посылается как подарок», – деп хатты сөйлесудің жазбаша түрі ретінде ауызша сөйлесуден айырмашылықтарын атап өтуге болады (Фалина, 2000: 72). Ғалым В.С. Муравьев «Эпистолярная литература» мақаласында: «В античности письма сочинялись как литературные произведения, их стиль и построение определялись риторикой, и строгую границу между частной перепиской и эпистолярной стилизацией провести трудно, о чем свидетельствуют прославленные образцы эпистолярной литературы письма Эпикура, Цицерона, Сенеки, Плиния Младшего», – деп ой топшылайды (Муравьев, 2003: 2). Антикалық дәуірдегі бұл ойшылдардың хаттары эпистолярлық публицистиканың негізін қалай отыра, оның көркемдік стилистикалық белгілерін дамытты. Эпистолярлық өнер кейіннен әлемдік руханиятта өзіндік даралығын қалыптастырып, хатпен жазылған әдеби шығармалардың дамуына ықпал етті.

Орта ғасырларда хат жазудың шынайы көркем шығармаға айналу жолын байқауға болады. Еуропада бұл уақытта мемлекет қайраткерлері мен шіркеу қызметкерлерінің хат алмасуында эпистолография публицистика ретінде дамиды. Ал, Шығыс елдерінде орта ғасырларда, нақтырақ айтсақ, X-XIV ғасырлар аралығында әдеби шығармаларда өлеңмен хат жазысып хабарласу дәстүрі қалыптасқан болатын. Шығыс әдебиетіндегі «нама» жанры – хат үлгісінде жазылатын поэзиялық шығармалардың кең таралуының өзі сөзімізге дәлел болады. Мысалы, «Махаббат-нама», «Ләйлі-Мәжнүн», «Фархат-Шырын» ғашықтық дастандары – орта ғасырлардағы эпистолярлық форманы пайдаланған көркем туындылар. Сол сияқты,

өлеңмен хат жазу дәстүрі қазақ әдебиетінде де толық қалыптасып «хат өлеңдер» деген атауға ие болды.

Қазақ әдебиетінің тарихында алғаш роман жанрында танылып, ХХ ғасырдың басында жарияланған көлемді прозалық туындылар қатарындағы М. Дулатовтың «Бақытсыз Жамал», С. Торайғыровтың «Қамар сұлу» шығармаларында да хат өлеңдер қолданылған. Романдарда эпистолярлық стильдің қолданылуы Жамал мен Ғали, Қамар мен Ахмет арасындағы ғашықтық сезімдерді, ішкі тебіреніс-толғаныстарды оқырман қауымға тартымды жеткізудің бір тәсілі ретінде пайдаланылған. М. Дулатов өз романында шығарманың бас кейіпкері Жамалдың Жұманға атастырылғаннан кейінгі күйін, ішкі трагедиясын оқырманға аңғарту мақсатында эпистолярлық форманы қолданады. «Жамал қанша ішінен қапаланса да, басқа бір кісіге айтуының ебін таба алмай, бір күні қолына қағаз бен қарындаш алып «тым болмаса көңілімдегі қасіретімнің оннан бір бөлігі шықпас па екен» деп, өз басындағы халіне бір азырақ өлең жазып еді (Дулатов, 2013: 24)», – яғни, кейіпкер жан баласына айта алмаған басына түскен мұң-сырын хатқа түсіру арқылы өз оқырмандарымен сырласады. Сонымен қатар, шығармада хатты қолдану бір жағынан автордың шеберлігін танытса, екінші жағынан шығармадағы тарихилық сипатты айқындай түседі. Сол дәуірдегі қазақ қоғамының әлеуетін аңғартып, қазақ жастарының өнерге, өлеңге деген құмарлығын танытады, яғни «хатты кім жазбасын, ол хат кімге арналмасын ол жазбаларда өз кезеңінің қарапайым шындығы қамтылады. Уақыт өте келе ол қарапайым хат, жазбалар тарихи концепцияларды өзгертуге түрткі болуы әбден мүмкін» – деген Қ.Ергөбектің пікіріне саяды (Ергөбек, 2019: 425).

Еуропада ХVII ғасырда эпистолярлық романның алғашқы үлгілері пайда болды. Мұндай шығармалардың ең алғашқысы 1669 жылы жазылған Габриэля Жозефа Гийераганың «Португальские письма» романы болды.

Қазақ әдебиетінде эпистолярлық жанрдың жоғары деңгейде дамымауына байланысты, эпистолярлық романдар да санаулы деп айтуға болады. А.С. Пушкиннің «Евгений Онегин» шығармасы Абай аудармасында роман түрінде жарық көрді. Ғалым Ш. Елеуқенов «Абайдың эпистолярлық романы. Аударма ма, төлтума ма?» атты мақаласында: «Қазақ туындысының орыс түпнұсқасынан жанрлық айырмашылығын алғаш аңғарған кісі – Мұхтар Әуезов. «Көбінше Абайдың аударуында хаттармен баян етілген роман (эпистолярный роман) қалыптанған тәрізді» – деп жазады ол Абай (Ибрагим) Құнанбайұлы монографиясында» – деген пікірі алдыңғы айтылған ойымызға дәлел бола алады. Ғалым: «Өлеңмен жазылған эпистолярлық роман Шығыс поэмаларымен жең ұшынан жалғасқан. Онымен типологиялық тамырластығы күшті. Онегиннің Татьянаға жазған хатында басталған, Ленскийдің монологында жалғасқан өлім тақырыбы, керек десеніз, Татьяна тақырыбынан да елес береді», – деп Абай аудармасының ерекшелігін де атап өтеді (Елеуқенов, 2015: 69).

М.О. Әуезов «Қазақ әдебиетінің қазіргі дәуірі (тарихи-әдеби сын)» атты мақаласында: «...Екі кісінің айтысуынан, немесе екі кісінің жайынан туатын әңгімелер ертерек уақытта ағылшын әдебиетінде Грандисон, Гичардсон, Достоевскийдің уақыттарында туылған. Орыстардың «Бедные люди» деген кітабында бар. Мұндай әңгімелерді эпистолярлық роман деп атаған. Біздің айтыстардың

көбі – осы эпистолярлық роман түріндегі өлеңдер», – деп баға берген (Әуезов, 1998: 232). Ғалымның бұл тұста эпистолярлық роман ретінде бағалаған айтыстары жазба айтыстарға қатысты айтылғандығы белгілі.

Жазба айтыс – екі айтыскер автордың бір-біріне шығармашылық ойларын хатқа түйіндеп жазатын туынды. Бұл хаттар белгілі бір стильдік-композициялық, тақырыптық-идеялық және көркемдік тұтастыққа негізделген көркем шығарма болып табылады. Қазақ даласында мұндай жанрдағы айтыс XX ғасырдың басында ерекше белең алып дамыған. «Жазбаша айтыс – ерте заманда Шығыс поэзиясында, атап айтқанда, араб, парсы, түрік, моңғол әдебиеттерінде болған үрдіс. Осы Шығыс елдерінде көне заманнан келе жатқан айтыс дәстүрі қазақ арасына кең тарады. Жазбаша айтыс ауызша айтыстың қорынан пайда болды, яғни соның заңды жалғасы. Егер ауызша айтысқа екі адам қатысатын болса, жазбаша айтысқа кейде бірнеше ақын араласады, айтыс ұзап кетсе, сырттан біреу тоқтау сөз салып, төрелік айтады. Мысалы, Ырысты мен он алты ақынның айтысы да жазу түрінде хатқа түскен айтыс. Мұнда қара өлең формасы мен ғазал араласып келеді. Ырысты мен он алты ақын адамгершілік, ізгілік, еңбек, әділдік, махаббат жайлы толғайды» (Әдебиеттану терминдер сөздігі, 1998: 142-143).

Классицизмнен сентиментализм дәуіріне өту кезеңінде әдебиеттегі кейбір канондық жанрлардың тоқырауы орын алып, жеке жазбалар, түрлі хат мәтіндерімен жазылып жүрген эпистолярлық романның алғашқы көріністері пайда бола бастады. XVIII ғасырда хаттардағы роман жанры, әсіресе сентименталист жазушылар арасында өте танымал болды. Эпистолярлық жанр сентиментализм дәуіріндегі әдебиеттің алғы шептегі жанрына айналды, өйткені, хатта сентименталистік көркемдік әдістің бар мүмкіндіктері жүзеге асырылды. Бұл кездейсоқ құбылыс емес, өйткені сентиментализм әдебиетінде жеке адамның ішкі әлеміне, адамның сезіміне, жан-күйіне баса назар аударылады. Осы сентиментализм әдебиетінде кейіпкерлері бір-біріне хат жазып сырласатын эпистолярлық романдар пайда болды. Ғалым М.М. Бахтиннің көзқарасы бойынша хаттың барондық романға енуі арқылы эпистолярлық роман жанры танымал болды. Шығармашылықтағы бұл процесс эпистолярлық жанрдың туып, қалыптасуына тікелей әсер еткен. Осы кезеңдегі жазылған романдарда қолданылған хаттардағы негізгі қақтығыс кейіпкердің қоршаған әлеммен байланысы емес, өзінің ішкі жан-дүниесімен қарым-қатынасы арқылы байқалады.

Қазақ әдебиетіндегі эпистолярлық жанрдың қарқынды дамуы, ең алдымен, жазба әдебиеттің қалыптасуымен байланыстырылады. XIX ғасырдың екінші жартысынан бастап, эпистолярлық жанр ел арасында танымал бола бастады. Бұл ретте оның дамуына бірден-бір үлес қосқан А. Құнанбайұлының шығармашылығы. Ақынның туысқандарына, балаларына арналған хаттары да – эпистолярлық құнды мұралар. Ағартушылық дәуір келгенде хат жазу «тәрбие» идеясын ұран етіп, жетекші жанрлар қатарына енді. Бұл кезде эпистолярлық форма интеллектуалдық қарым-қатынасты қалыптастыру мақсатында қолданылды.

XX ғасырда да эпистолярлық әдебиеттің әртүрлі түрлері сақталып қалды. Аталған жанрға сонымен бірге, белгілі қоғам қайраткерлерінің, ақын-жазушылардың достарымен, туыстарымен, балаларымен, әйелдерімен жазысқан хат-хабарламалары

да енеді. Мұндай хаттар филологиялық мектептің негізгі зерттеу нысанына айналып, белгілі бір қаламгердің өмір-деректерін қарастыру кезінде маңызды міндет атқарады. Мысалы, ХХ ғасырдың басындағы еліміздің саяси-әлеуметтік өмірінің түйткілді мәселелері талқыланып отырған «Қазақ» газетінде Ә. Бөкейханов, Ш. Құдайбердіұлы, М. Дулатов, С. Дөнентаев, Б. Майлиндердің әдеби шығармаларына арқау болатын хаттары да жиі жарияланып тұрды.

ХХ ғасырдың басында қазақ әдебиетінде көлемді шығармалардан бөлек эпистолярлық форма шағын жанрларда да көрініс таба бастады. Мысалы, жазушы Бейімбет Майлиннің «Шұғаның белгісі» повесінде: «Хаты деп ашық жазған ғашық жардың, Есіңе ал, дұғаңа мен ынтызармын. Қош, сау, бол, ойнап-күліп жолығайық, Астында ақ туының пайғамбардың...», – деп ғашығына өлең арнаған махаббат құрбанының трагедиясы да хат арқылы жеткізілген (Майлин, 2007: 147).

Ұлы Отан соғысы жылдарындағы оқиғалар да эпистолярлық прозаның қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Майдан даласынан хат жазып, хабар алмасу, айналада болып жатқан шайқасты қағаз бетіне көркемдеп түсіру сол кезеңде аса бір қажетті деп есептелді. Бұл кезде эпистолярлық мұралардың жалпы мазмұны патриотизм, отанды жаудан қорғап қалу мақсатына негізделді. Мұндай хаттар тек тарихи тұрғыдан ғана емес, оқырмандар үшін психологиялық тұрғыдан да өзекті әрі шынайы айғаққа бай деректі лирикалық әдебиет болып табылады. Халық пен келер ұрпақты ерекше әсерге бөлеп, күллі адамзатпен хат арқылы тілдескен Баубек Бұлқышев те эпистолярлық жанрдағы көземсөздің деңгейін жоғары дәрежеге көтерді. Автор «Шығыс ұлына» жазған хатында: «Шығыс ұлы! Біздің қазіргі уақыттағы орнымыз қанды майдандағы қызу ұрыста ғой. «Ереуіл атқа ер салмай, егеулі найза қолға алмай, еңкі-еңку жер шалмай» біздің ісіміз бітпейтін нағыз қызу кезең осы емес пе, Шығыс ұлы!», – деп бір ғана адресантпен ғана емес, жалпы халықпен сырласып, еріне үміт артқан елінің көңіліне жұбаныш ұялата білді (Бұлқышев, 2014: 15).

Зерттеуші Н.И. Гайнуллина эпистолярлық жанрдың эволюциялық дамуын қоғамдық жағдаймен тығыз байланыста қарайды. Ғалым: «Эволюция эпистолярного жанра непосредственно связана с групповой дифференциацией общества, его сословным делением и общественно-политическими установками пишущего. И не последнее место в этом наборе причин занимает отдельная языковая личность, ее жизненная и общественная позиция, ее влияния на общий ход развития не только в обществе, но и в языке в целом» (Гайнуллина, 1996: 428). Бұл пікір эпистолярлық жанрдың өзіндік ерекшелігі, табиғаты белгілі бір дәуірге, қоғамдық формацияға қатысты екендігін растайды.

XXI ғасырдың әдебиеті жанрлардың синтезімен сипатталады. Нәтижесінде, әлемдік көркем әдебиетте эпистолярлық роман-миф, эпистолярлық фантастикалық роман, эпистолярлық роман-утопия сынды жанрлар туындады.

Хаттағы көркем шығармалар, көркем шығармадағы хаттар кейіпкерлерді сипаттаудың ең маңызды құралы болып табылады. Хатта автор кейіпкердің мінезін, оның дамуындағы маңызды жақтарын ашады.

Қорытынды. Хат жазу мәдениеті алғашқы кезеңдерде белгілі бір деңгейде адамдар арасындағы коммуникацияның жоғарғы дамыған түрі болып есептеліп келіп,

антикалық кезеңде жүйелі жазу дәстүріне негізделген философиялық шығармаларда кеңінен қолданыс тапты. Орта ғасырларда эпистолярлық жанрды әдеби туындыларда пайдалану етек ала бастады. Осыдан кейін барып, ақын-жазушылар түрлі жанрдағы шығармаларына эпистолярлық форманы еркін түрде енгізе отырып, эпистолярлық роман және эпистолярлық прозаның кіші жанрлары да қалыптасты. Қазақ әдебиеті тарихында эпистолярлық шығармалар Алтын Орда дәуірі әдебиетінен бастау алатын хат өлеңдер негізінде пайда болып, ХХ ғасырдың басында публицистикалық жанрдың өркендеуімен көркем прозалық шығармаларда қолданыла бастады. Қазақ әдебиетінде бұл жанр аса танымал бола қоймаса да, авторлар өз шығармаларында кейіпкерлер бойындағы психологиялық жағдайды оқырманға тереңінен таныту мақсатында әсіресе, шығармадағы ғашықтар сезімін жеткізу барысында эпистолярлық формаларды аса ұтымды пайладана білген.

Бұл жанрдағы шығармалар айқындылығымен, қысқалығымен, табиғилығымен, баяндау жеңілдігімен ерекшеленеді. Автор баяндау құралдарын таңдауда ерікті. Бұл таңдауда оны жалғыз шектейтін нәрсе – хат жазу кезінде қоғамда қалыптасқан эпистолярлық дәстүрлер. Кейіпкерлерге мінездеме берудің негізгі құралдарының бірі – хат. Хатта автор кейіпкерді жан-жақты дамытып, оның мінезінің терең қырларын көрсетуі қажет. Бұл кейіпкердің оқырманға өзін-өзі көрсетуінің ерекше түрі, онда оның даралығы, өзіндік ерекшелігі көрінеді.

Калижарова Ж. Т.

Институт Литературы и искусства имени М.О.Ауэзова

Алматы, Казахстан

E-mail: kalizharovazhadyra@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0571-083X

История эпистолярного жанра в казахской литературе

Аннотация. В статье рассматривается генезис, становление и развитие эпистолярного жанра в художественной литературе с акцентом на казахскую литературу. Дается обзор исследовательских работ в мировой литературоведении и казахской литературоведении, в которых рассмотрены вопросы эпистолярного жанра и его применения в художественных произведениях. В литературоведении подробно анализируется генезис и процесс развития эпистолярной литературы как малоизученной темы. Прослеживаются специфические особенности писем разных исторических эпох. Анализируются особенности применения и функции эпистолярного жанра в рамках художественного текста, выявляются их служебные грани.

Эпистолярный жанр – один из жанров литературного произведения. По сути, это текст, выполняемый в виде письма, сообщающего адресату определенную информацию. Этот жанр индивидуализируется очень специфической манерой речи, направленной на адресата.

В предлагаемом исследовании поэтапно дифференцируются особенности проявления и применения эпистолярного жанра в казахской литературе, эволюция развития. Рассматривается уровень изученности в казахской литературоведческой науке.

Ключевые слова: письмо, эпистолярный жанр, эпистолярный стиль, эпистолярный роман, письмо-стихи, письменный айтыс.

Kalizharova Zh. T.

*M.O. Auezov Institute of Literature and Art,
Almaty, Kazakhstan*

E-mail: kalizharovazhadyra@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0571-083X

The history of the epistolary genre in Kazakh literature

Abstract. The article examines the genesis, formation and development of the epistolary genre in fiction with an emphasis on Kazakh literature. An overview of research works in world literary studies and Kazakh literary studies is given, in which the issues of the epistolary genre and its application in works of fiction are considered. The genesis and the process of development of epistolary literature as a little-studied topic is analyzed in detail in literary studies. The specific features of letters from different historical eras are traced. Analyzing the features of the application and functions of the epistolary genre within the framework of a literary text, their service facets are revealed.

The epistolary genre is one of the genres of a literary work. In fact, this is a text executed in the form of a letter informing the addressee of certain information. This genre is individualized by a very specific manner of speech directed at the addressee.

The proposed study gradually differentiates the features of the manifestation and application of the epistolary genre in Kazakh literature, the evolution of development. The level of study in the Kazakh literary science is considered.

Keywords: writing, epistolary genre, epistolary style, epistolary novel, letter-poems, written aitys.

Информация об авторе:

Калижарова Жадыра Талгатовна, магистр гуманитарных наук, PhD докторант 3 курса, Алматы, Казахстан, E-mail: kalizharovazhadyra@gmail.com ORCID: 0000-0003-0571-083X

Әдебиеттер:

Антикалық эпистолагафия: очерктер/ АН СССР. Институт мировой литературы им. А.М. Горького. – Москва: Наука, 1967. – 285 с. (орыс).

Әдебиеттану терминдер сөздігі. – Алматы: Ана тілі, 1998. – 384 б. ISBN 5-630-00471. (қаз.).

Әуезов М. Шығармаларының елу томдық толық жинағы. 2-том. – Алматы: Ғылым, 1998. – 432 б. ISBN 978-601-294-144-9 (қаз.).

Бұлқышев Б. Шығармалары. – Астана: Фолиант, 2014. 385 бет. (қаз.).

Гайнуллина Н. Орыс әдеби тілінің тарихындағы ұлы Петрдің эпистолярлық мұрасы. Дисс. докт. фил. наук. – Алматы, 1996. – 494 с. (орыс).

Гельб И.Е. Хатты зерттеу тәжірибесі (Грамология негіздері). - Москва: Радуга, 1982. – 376 с. (орыс).

Дулатұлы М. Шығармалар жинағы: Алты томдық. Т.1: Өлеңдер, романдар, пьеса, әңгімелер/ Дулатұлы, Міржақып; Құраст.: Г.Дулатова, С.Иманбаева. – Алматы: Мектеп, 2013. – 368 б. ISBN 978-601-293-958-3. (қаз.).

Елеуенов Ш. Абайдың эпистолярлық романы/ Абайтану. Тандамалы еңбектер. ІҮ том. Ойлар мен толғаныстар/ - Алматы: Қазақ университеті, 2015. (қаз.).

Ергөбек Қ. Баянсөз. Тараз: Сенім Жамбыл баспа орталығы, 2019. – 512 б. ISBN 978-601-7820-45-9 (қаз.).

Жақсылықбаева Р.С. «Адамгершілік», «жүрекжардылық» сипаттарына тәрбиелейтін жанр // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. - №2 (127). (қаз.) – 2019. – Б. 20-25. file:///C:/Users/User/Desktop/%D1%85%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%88%D1%8B%20%D1%8D%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB.pdf

Терминдер мен ұғымдардың әдеби энциклопедиясы /Под.ред. А.Н.Николюкина. Институт науч. информации по общественным наукам РАН. – Москва: НПК Интелвак, 2003. – 1600 с. (орыс).

Логунова Н.В. XX-XXI басындағы орыс эпистолярлық прозасы: жанр эволюциясы және көркем ди-курс. автореф. дис. докт. филол. наук. Москва, 2011. – 367 с. (орыс).

Пірәлі Г.Ж. М.О.Әуезовтің эпистолярлық мұралары. – Алматы: Елтаным, 2017. – 160 бет. ISBN 978-601-7849-26-9. (қаз.).

Рогинская О.О. Эпистолярлық роман: жанра поэтикасы және оның орыс әдебиетіндегі трансформациясы. дис.канд. филол. наук / О.О. Рогинская. - Москва, 2002. (орыс).

Станлей Лиз. Хаттың өлімі? Эпистолярлық ниет, Жазылым және хат жазудың көптеген мақсаттары // Культурная социология. №9 (2). – 2015. -240-255 с. (ағыл.) <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=7006861440>

Үш алып: С.Сейфуллин. Көкшетау. І.Жансүгіров. Құлагер. Майлин Б. Шұғаның белгісі. – Алматы: Ана тілі, 2007. – 176 б. ISBN 9965-670-64-1. (қаз.).

Фалина В.А. Эпистолярлық жанрдың фразеологиясы: XIX ғасырдың ортасы мен XX ғасырдың басындағы Владимир губерниясының көпестер табының жеке хат-хабар материалдары бойынша / В.А. Фалина. – Иваново, 2000. – 182 с. (орыс).

Литературы:

Античная эпистолагафия: очерки/ АН СССР. Институт мировой литературы им. А.М. Горького. – Москва: Наука, 1967. – 285 с. (рус.).

Ауэзов М. Полное собрание сочинений. Том 2. - Алматы: Ғылым, 1998. - 432 с. ISBN 978-601-294-144-9 (қаз.).

Булқышев Б. Произведения. - Астана: Фолиант, 2014. с. 385. (қаз.)

Гайнуллина Н. Эпистолярное наследие Петра великого в истории русского литературного языка. Дисс. док. фил. наук. – Алматы, 1996. – 494 с. (рус.).

Гельб И.Е. Опыт изучения Письма (Основы граммологии). - Москва: Радуга, 1982. – 376 с. (рус.).

Дулатов М. Собрание сочинений: в шести томах. Т. 1: стихи, романы, пьесы, рассказы /Сост. Г. Дулатова, С. Иманбаева. - Алматы: Мектеп, 2013. – 368 с. ISBN 978-601-293-958-3. (қаз.)

Елеуенов Ш. Эпистолярный роман Абая / Абаеведение. Избранные труды. Том IV. Мысли и размышления / - Алматы: Казахский университет, 2015. ISBN 978-601-7820-45-9. (қаз.).

Ергобек К. Повествование. Тараз: Жамбылский издательский центр: Сенім, 2019. – 512 с. (қаз.).

Жаксылыкбаева Р.С. Жанр воспитывающий характеристики нравственности», «душевности». Весник Евразиского Национального университета имени Л.Н.Гумилева. - №2 (127). – 2019. – С. 20-25. (қаз.) <file:///C:/Users/User/Desktop/%D1%85%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%88%D1%8B%20%D1%8D%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB.pdf>

Литературная энциклопедия терминов и понятий /Под.ред. А.Н.Николюкина. Институт нау.информации по общественным наукам РАН. – Москва: НПК «Интелвак», 2003. – 1600 с. (рус.).

Логунова Н.В. Русская эпистолярная проза XX – начала XXI веков: эволюция жанра и художественного дискурса. автореф. дис. докт. филол. наук. Москва, 2011. – 367 с. (рус.).

Пиралиева Г. Ж. Эпистолярное наследие М. О. Ауэзова. - Алматы: Елтаным, 2017. - 160 С. ISBN 978-601-7849-26-9. (қаз.).

Рогинская О.О. Эпистолярный роман: поэтика жанра и его трансформация в русской литературе: дис. канд. филол. наук. / О.О. Рогинская. - Москва, 2002. (рус.).

Словарь литературоведческих терминов. - Алматы: Ана тілі, 1998. - 384 с. ISBN 5-630-00471. (қаз.)

Станлей Лиз. Смерть письма? Эпистолярный замысел, Письменность и множество целей написания писем. // Культурная социология. №9 (2). – 2015. -240-255 с. (анг.) <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=7006861440>

Три великих: С. Сейфуллин. Кокшетау. И. Жансугуров. Кулагер. Майлин Б. Знак Шуги. - Алматы: Ана тілі, 2007. - 176 с. ISBN 9965-670-64-1. (қаз.).

Фалина В. А. Фразеология эпистолярного жанра: на материале частной переписки купеческого сословия Владимирской губернии середины XIX – начала XX века / В. А. Фалина. – Иваново, 2000. – 182 с. (рус.).

References:

- (1967) Antichnaja jepistolografija [Ancient epistolography: essays]. Institut mirovoj literatury im. A.M. Gor'kogo. – Moskva: Nauka - 285 p. (in Russ.).
- Auezov M. (1998) Shygarmalarynyn elu tomdyk tolyk zhinagy [The complete works of M. Auezov in fifty volumes]. Volume 2. ISBN 978-601-294-144-9 (in Kaz.)
- Bulkyshev B. (2014) Shygarmalary [Works]. Astana: Foliant – 385 p. (in Kaz.)
- Gainullina N. (1996) Epistoljarnoe nasledie Petra velikogo v istorii russkogo literaturnogo jazyka [Epistolary heritage of Peter the Great in the history of the Russian literary language]. Diss. doc. phil. (in Russ.). – Almaty. – 494 p.
- Gelb I.E. (1982) Opyt izuchenija Pis'ma (Osnovy grammologii) [The experience of studying Writing (Fundamentals of Grammatology)]. - Moskva: Raduga. – 376 p. (in Russ.).
- Dulatuly M. (2013). Shygarmalar zhinagy: Alty tomdyk. T.1: Ölander, romandar, p'esa, angimeler [Collected works: in six volumes. Vol. 1: poems, novels, plays, short stories] . Almaty: Mektep – 368 p. ISBN 978-601-293-958-3. (in Kaz.)
- (1998) Adebiettanu terminder sozdigi [Dictionary of Literary terms]. Almaty: Ana tili. – 384 p. ISBN 5-630-00471. (in Kaz.)
- Eleukenov Sh. (2015) Abajdyn epistoljarlyk romany/ Abajtanu. Tandamaly enbektter. IY tom. Ojlar men tolganystar [Abai's Epistolary Novel / Abai Studies. Selected works. Volume IV. Thoughts and reflections]. – Almaty: Kazak universiteti. ISBN 978-601-7820-45-9 (in Kaz.).
- Ergobek K. (2019). Bayansöz [Narration]. Taraz: Zhambyl baspa ortalygy: Senim. – 512 p. ISBN 978-601-7820-45-9. (in Kaz.)
- Falina V.A. (2000) Frazеologija jepistoljarnogo zhanra: na materiale chastnoj perezpiski kupecheskogo soslovija Vladimirskoj gubernii serediny XIX – nachala XX veka [Phraseology of the epistolary genre: based on the material of private correspondence of the merchant class of the Vladimir province in the middle of the XIX - early XX century]. – Ivanovo. – 182 p. (in Russ.).
- (2003) Literaturnaja enciklopedija terminov i ponjatij [Literary Encyclopedia of terms and concepts]. Ed. A.N. Nikolyukin. Institute of Scientific Information on Social Sciences of the Russian Academy of Sciences. - Moscow: NPK Intevak. 1600 p. (in Russ.).
- Logunova N.V. (2011) Russkaja epistoljarnaja proza XX – nachala XXI vekov: evoljucija zhanra i hudozhestvennogo diskursa [Russian epistolary prose of the XX - early XXI centuries: the evolution of genre and artistic discourse]. abstract. philol. sciences. – Moskva. – 367 p. (in Russ.)
- Pirali G.J. (2017) M.O.Auezovtin epistoljarlyk muralary [Epistolary heritage of M. O. Auezov]. - Almaty: Eltanym, 2017. - 160 p. ISBN 978-601-7849-26-9. (in Kaz.).
- Roginskaya O.O. (2002) Epistoljarnyi roman: poetika zhanra i ego transformacija v russkoj literature [Epistolary novel: the poetics of the genre and its transformation in Russian literature]. diss. candidate of Philology. - Moskva. (in Russ.)
- Stanley L. (2015) The Death of the Letter? Epistolary Intent, Letterness and the Many Ends of Letter Writing. // Cultural Sociology № 9(2) 240–255. (in Eng.) <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=7006861440>
- (2007) Ysh alyp: S.Seifullin. Kökshetau. I.Zhansygirov. Kulager. Mailin B. Shuganyn belgisi [Three great: S. Seifullin. Kokshetau. I. Zhansugurov. Kylager. B.Mailin Shuga sign]. - Almaty: Ana tili. – 176 p. ISBN 9965-670-64-1. (in Kaz.)
- Zhaxylykbayeva R.S. (2019) «Adamgershilik», «zhurekzhardylyk» sipattaryna tarbieleitin zhanr [Genre educates the characteristics of «morality», «soulfulness»]//. L.N. Gumilev atyndagy Eurazija ulttyk universitetinin Habarshysy - No. 2 (127). - 2019. - P. 20-25. (in Kaz.).